

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

01.08.2022 № 917-36

на № 216/0/26-22 від 11.07.2022

**Судді Великої Палати
Верховного Суду
Ткачу І.В.**

Шановний Ігоре Васильовичу !

У відповідь на Ваш лист № 216/0/26-22 від 11 липня 2022 року надсилаю обґрунтований науковий висновок щодо наступних питань:

1. Чи підлягає відшкодуванню на підставі ст. 1195 ЦК України шкода, завдана каліцтвом потерпілому (позивачеві) під час його перебування у відпустці?

2. Чи зобов'язана МСЕК, встановлюючи групу інвалідності потерпілому (позивачеві), визначити ступінь стійкої втрати професійної працездатності у відсотках?

3. Чи повинна враховуватись виплачена потерпілому (позивачеві) допомога по тимчасовій непрацездатності при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?

4. Чи повинна враховуватись сума страхового відшкодування, виплачена потерпілому (позивачеві) АТ «СГ «Ю.БІ.АЙ-КООП» на підставі договору страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?

5. Чи підлягає відшкодуванню заробіток, втрачений внаслідок каліцтва, за період, у який потерпілий (позивач) продовжував перебувати у трудових відносинах та отримувати заробітну плату?

6. З якого моменту у потерпілого виникає право на відшкодування втраченого ним заробітку (доходу) на підставі ст. 1195 ЦК України:

- з моменту заподіяння шкоди – ушкодження здоров'я потерпілого (позивача) внаслідок ДТП (02.08.2013);

- з моменту, коли потерпілому (позивачеві) вперше було встановлено третю групу інвалідності згідно з висновком МСЕК (28.01.2014);

- з моменту звільнення потерпілого (позивача) (10.05.2017);

- з моменту визначення потерпілому (позивачеві) ступеня стійкої втрати професійної працездатності 45% згідно з висновком судово-медичної експертизи (26.11.2019).

Додаток: науковий висновок – 5 сторінок.

**Д.ю.н., професор, член
Науково-консультативної ради
Верховного Суду**

Євген ХАРИТОНОВ

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

1) Відповідь на перше питання - *Чи підлягає відшкодуванню на підставі ст. 1195 ЦК України шкода, завдана каліцтвом потерпілому (позивачеві) під час його перебування у відпустці?*

Відповідно до частини 1 статті 1195 Цивільного кодексу України фізична або юридична особа, яка завдала шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я фізичній особі, зобов'язана відшкодувати потерпілому заробіток (дохід), втрачений ним внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, а також відшкодувати додаткові витрати, викликані необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо.

Відповідно до частини 2 статті 1195 Цивільного кодексу України у разі каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи, яка в момент завдання шкоди *не працювала*, розмір відшкодування визначається виходячи з розміру мінімальної заробітної плати. Слова з частини 2 вказаної статті «*не працювала*» слід розглядати саме в контексті відсутності трудових відносин між потерпілою особою та будь-яким роботодавцем, а не у зв'язку з перебуванням потерпілої особи у відпустці.

Таким чином законодавцем встановлено, що обов'язок відшкодувати потерпілому заробіток (дохід) виникає у випадку втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності потерпілого, які виникли внаслідок заподіяння шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я потерпілого.

При цьому законодавець жодним чином не пов'язує настання обов'язку відшкодування такої шкоди з перебуванням чи не перебуванням потерпілої особи у відпустці. Відпустка не припиняє трудових відносин, а лише встановлює період часу коли працівник має законне право не виконувати своїх трудових обов'язків.

Отже, стаття 1195 Цивільного кодексу України підлягає застосуванню навіть у випадку коли потерпілий перебував у відпустці. Визначальним є те, що за наявності перебування потерпілого у відпустці не підлягає застосуванню

частина 2 статті 1195 Цивільного кодексу України оскільки вона розрахована на випадки коли особа не працювала, тобто не перебувала у трудових відносинах з будь-яким роботодавцем.

2) Відповідь на друге питання - ***Чи зобов'язана МСЕК, встановлюючи групу інвалідності потерпілому (позивачеві), визначити ступінь стійкої втрати професійної працездатності у відсотках?***

Відповідно до п. 11 Положення про медико-соціальну експертизу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317 «Міські, міжрайонні, районні комісії:

1) визначають:

ступінь обмеження життєдіяльності осіб, що звертаються для встановлення інвалідності, потребу в сторонньому нагляді, догляді або допомозі, реабілітації, реабілітаційний потенціал, ***групу інвалідності, причину і час її настання, професію, з якою пов'язане ушкодження здоров'я, а також ступінь втрати професійної працездатності (у відсотках) працівників, які одержали ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ними трудових обов'язків;***»

Виходячи з формулювань наведених у пункті 11 Положення про медико-соціальну експертизу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317 можна дійти висновку, що Медико-соціальна експертна комісія визначає групу інвалідності, причину і час її настання і саме ці факти підлягають встановленню МСЕК в ході медичного обстеження потерпілої особи.

При цьому визначення групи інвалідності, виходячи з формулювань у Положенні, не знаходиться у прямому та однозначному зв'язку з визначенням ступеня втрати професійної працездатності (у відсотках).

Таким чином, з точки зору діючої редакції Положення, визначення групи інвалідності не спричиняє однозначного обов'язку у конкретній ситуації визначити і ступінь втрати професійної працездатності (у відсотках).

Визначення ступеня втрати професійної працездатності (у відсотках) є самостійним фактом, який підлягає встановленню МСЕК в межах медичного обстеження конкретної потерпілої особи.

3) **Відповідь на третє питання - *Чи повинна враховуватись виплачена потерпілому (позивачеві) допомога по тимчасовій непрацездатності при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?***

Отримання потерпілою особою допомоги по тимчасовій непрацездатності та отримання тією ж особою відшкодування шкоди, завданої каліцтвом є двома не пов'язаними одне з одним правових відношення.

Допомога по тимчасовій непрацездатності є правовими відносинами між працівником, державою у вигляді Фонду соціального страхування України та роботодавцем.

Тоді як відшкодування шкоди, завданої каліцтвом є цивільним правовідношенням яке виникає між потерпілою особою та особою, що заподіяла шкоди.

При цьому Фонд соціального страхування України не можна сприймати третьою особою яка відшкодовує заподіяну шкоду потерпілому у цивільних правових відносинах.

4) **Відповідь на четверте питання - *Чи повинна враховуватись сума страхового відшкодування, виплачена потерпілому (позивачеві) АТ «СГ «Ю.БІ.АЙ-КООП» на підставі договору страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, при відшкодуванні шкоди, завданої каліцтвом?***

Складнощі матеріально-правової кваліфікації у зобов'язаннях з відшкодування шкоди є наріжним каменем цих зобов'язань. Життєві випадки як правило набагато складніше утворені а ніж діюче законодавство і непоодинокі випадки ситуацій саме таких, які дозволяють подивитися на одну і ту саму ситуацію з позиції різних норм матеріального права. При цьому діюче

законодавство, як правило, не містить якихось вказівок на рахунок того, яка норма матеріального права має пріоритет.

В даному випадку визначальним є врахування базових принципів на яких будуються зобов'язання відшкодування шкоди, одним з яких є недопустимість подвійного відшкодування шкоди та перетворення відшкодування шкоди на заробляння грошей.

Таким чином, якщо за фактом заподіяння шкоди її вже було частково відшкодовано, то таке відшкодування слід враховувати як часткове виконання обов'язку боржника самим боржником або третьою особою. Задля таких ситуацій цивільним правом були створені такі механізми як право регресу та суброгація. В таких ситуація виникає інше питання, яке, в свою чергу, не може ставати проблемою потерпілої особи, пов'язане з наявністю належних правових підстав для виконання такого обов'язку боржником чи третьою особою.

5) **Відповідь на п'яте питання - *Чи підлягає відшкодуванню заробіток, втрачений внаслідок каліцтва, за період, у який потерпілий (позивач) продовжував перебувати у трудових відносинах та отримувати заробітну плату?***

Сутність відшкодування заробітку втраченого внаслідок каліцтва полягає в тому, що потерпіла особа отримує відшкодування замість того заробітку, який вона повинна було б отримати якби каліцтва не настало.

Отже, з метою уникнення «подвійного відшкодування», заробіток, втрачений внаслідок каліцтва, за період, у який потерпілий (позивач) продовжував перебувати у трудових відносинах та отримувати заробітну плату не підлягає відшкодуванню.

6) **Відповідь на шосте питання - *З якого моменту у потерпілого виникає право на відшкодування втраченого ним заробітку (доходу) на підставі ст. 1195 ЦК України:***

- з моменту заподіяння шкоди – ушкодження здоров'я потерпілого (позивача) внаслідок ДТП (02.08.2013);
- з моменту, коли потерпілому (позивачеві) вперше було встановлено третю групу інвалідності згідно з висновком МСЕК (28.01.2014);
- з моменту звільнення потерпілого (позивача) (10.05.2017);
- з моменту визначення потерпілому (позивачеві) ступеня стійкої втрати професійної працездатності 45% згідно з висновком судово-медичної експертизи (26.11.2019).

Право на відшкодування втраченого особою заробітку (доходу) виникає у особи, відповідно до статті 1195 Цивільного кодексу України, з моменту фактичного заподіяння шкоди.

Однак, слід враховувати також ряд обставин, які підлягають з'ясуванню та доказуванню. Так, необхідно встановити факт того, що така шкода спричинила неможливість виконання особою саме її трудових обов'язків з урахування того, ким вона працює.

Також необхідно з'ясувати чи виплачувалась заробітна плата у період вже після заподіяння шкоди, яка призвела до неможливості виконання особою своїх трудових обов'язків.

Висновок підготовлено д.ю.н., професором Харитоновим Є.О. за участі к.ю.н., доцента, доцента кафедри цивільного права НУ «ОЮА» Орзіха Ю.Г.

**Д.ю.н., професор, член
Науково-консультативної ради
Верховного Суду**

Євген ХАРИТОНОВ